

Het recht op wonen: wat betekent het voor de burger?

10 maart 2017

 Overheid & Recht
Universiteit Antwerpen

Programma

- Inleiding
- Waar vinden we de regel?
- Focus op artikel 23 van de Grondwet
- Focus op de nationale praktijk
- Focus op het Herzien Europees Sociaal Handvest

Inleiding

- Iedereen heeft recht op een behoorlijke huisvesting. Een behoorlijke huisvesting maakt een essentieel deel uit van het recht een menswaardig leven te leiden.
- Niet één specifiek recht, maar een cluster van meer concrete rechten, gelinkt aan behoorlijke huisvesting en behoorlijke woonomstandigheden: *“het recht om ergens te leven in veiligheid, rust en waardigheid”*.
- Dubbele functie van een woning:
 - Fysieke functie: het verschaffen van onderdak.
 - Psychisch-sociale functie: het verschaffen van een thuis.

3

Waar vinden we de regel?

- Het grondrecht op wonen wordt **nationaal** erkend:
 - Artikel 23 Gw.
 - Artikel 3 Vlaamse Wooncode
 - Artikel 2 Waalse Huisvestingscode
 - Artikel 3 Brusselse Huisvestingscode

4

Waar vinden we de regel?

- Het grondrecht op wonen wordt **internationaal** erkend:
 - Artikel 16 Herzien Europees Sociaal Handvest (HESH): verplichting steun te verlenen aan het gezin, inclusief het verschaffen van gezinshuisvesting.
 - Artikel 30 HESH: recht op bescherming tegen armoede en sociale uitsluiting.
 - Artikel 31 HESH: grondrecht op wonen.
 - België maakte voorbehoud bij artikel 31 HESH.

5

Waar vinden we de regel?

- Het grondrecht op wonen wordt **internationaal** erkend:
 - Artikel 25 Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens: recht op een levensstandaard, die hoog genoeg is voor de gezondheid en het welzijn van zichzelf en zijn gezin, incl. huisvesting
 - Artikel 11 Ecosoc-verdrag: recht van een ieder op een behoorlijke levensstandaard voor zichzelf en zijn gezin, incl. huisvesting

6

Waar vinden we de regel?

- Het grondrecht op wonen wordt **internationaal** erkend:
 - EVRM:
 - Artikel 8: recht op bescherming van het privé- en gezinsleven en de woonst
 - Artikel 6: recht op toegang tot de rechter
 - Artikel 3: verbod op onmenselijke behandeling

7

Focus op artikel 23 Grondwet

1. Opdracht aan de bevoegde wetgever

- Het uiteindelijke doel is de realisatie van het garanderen aan eenieder van een menswaardig bestaan.
- Ruime beleidsmarge voor de overheid bij de realisatie van de grondwettelijke opdracht.
 - Marginale controle door GwH en RvS
- Inspanningen leveren om het gewenste doel te bereiken.
 - = progressieve realisatie
- Wel degelijk een verplichting.

8

Focus op artikel 23 Grondwet

2. Grondwetsconforme interpretatie

- Bij meerdere mogelijke interpretaties moet de rechter die interpretatie kiezen die het best in overeenstemming is met de Grondwet.
- Grondrecht op wonen als afweerrecht.

3. Standstill-beginsel

- Verbod op het nemen van maatregelen die het bestaande beschermingsniveau aanzienlijk verzwakken of verminderen.

9

Focus op de nationale praktijk

1. Grondrecht op wonen als afweerrecht

- Meerdere voorbeelden uit de rechtspraak.
- In veel gevallen heeft een toepassing van het grondrecht op wonen tot gevolg dat de bewoner in zijn woning kan blijven.
- Sluit aan bij een negatieve formulering van het grondrecht op wonen: niemand mag zijn woonst ontnomen worden.
- Belangrijk, maar onvoldoende.

10

Focus op de nationale praktijk

2. Herhuisvestingsverplichting van een publieke overheid

- Een (semi)publieke verhuurder is **verplicht** te voorzien in herhuisvesting wanneer zij bewoners wenst uit te zetten.
 - Bv. opzegging wegens renovatiewerken, wegens verkoop van de woning,...
 - Uitzondering: transitwoningen.

11

Focus op de nationale praktijk

2. Herhuisvestingsverplichting van een publieke overheid

- Herhuisvesting bij onbewoonbaarverklaring van een private huurwoning
 - **Inspanningsverbintenis** voor de overheid om bewoner te herhuisvesten.
 - Artikel 17*bis* Vlaamse Wooncode: uitdrukkelijk voorzien.
 - Artikel 135 N.Gem.: op basis van rechtspraak.
 - Vlaamse Wooncode biedt de burgemeester meerdere instrumenten (artikel 17*bis*, § 1 Vlaamse Wooncode).
 - Kosten van de inspanning van de burgemeester door te rekenen aan de schuldlige (artikel 17*bis*, § 2 VWC).

12

Focus op de nationale praktijk

3. Onvoldoende inspanningen door de overheid

- Vooraf: de ruime beleidsvrijheid van de overheid.
- Foutief stilzitten van de **wetgevende macht**:
 - Maatregelen voor slechts een bepaalde groep.
 - Criterium van onderscheid moet wettig zijn.
 - Ontbreken van maatregelen.
 - De rechter kan de overheid niet verplichten een bepaalde maatregel te nemen, maar als het ontbreken van maatregelen schade veroorzaakt, is de overheid verplicht die te vergoeden.
 - Nog geen voorbeeld op vlak van huisvesting.

13

Focus op de nationale praktijk

3. Onvoldoende inspanningen door de overheid

- Foutief stilzitten van de **uitvoerende macht**:
 - Herhuisvesting na o/o-verklaring: zie eerder.
 - Artikel 134*bis* N.Gem.: opeising van leegstaande woningen voor huisvesting van daklozen.
 - Sociaal/openbaar beheersrecht.

14

Focus op de nationale praktijk

4. Rechtstreeks via schending van artikel 23, eerste lid, Gw.

- Niet via buitencontractuele aansprakelijkheid, maar **rechtstreeks via artikel 23, eerste lid, Gw.**
- Cfr. uitspraak kort geding Brussel, 30 april 2009 t.a.v. asielzoekers.
- Menselijke waardigheid als minimaal te verwezenlijken verplichting (cfr. kernverplichting).
- Menselijke waardigheid: open begrip dat invulling behoeft.
 - Terugkoppeling naar dubbele functie (zie eerder).
 - Minstens de eerste functie moet steeds vervuld zijn.

15

Focus op het Herzien Europees Sociaal Handvest

- Vooraf: Indien een internationale verdragsrechtelijke bepaling België bindt en indien deze verplichting een analoge draagwijdte heeft als een grondwettelijke bepaling, vormen de door de verdragen verstrekte waarborgen één geheel met de waarborgen die voortvloeien uit de Grondwet (GwH 20 oktober 2004, nr. 162/2004, B.2.3).

16

Focus op het Herzien Europees Sociaal Handvest

- Ondanks niet-ratificatie van artikel 31 HESH kan het HESH van groot belang zijn voor het grondrecht op wonen in Vlaanderen/België.
 - **Sterke samenhang** tussen artikel 31 HESH en andere door België wel geratificeerde artikelen.
- ECSR kijkt toe op uitvoering HESH via:
 - Landenrapporten.
 - Collectieve klachtenprocedures.

17

Focus op het Herzien Europees Sociaal Handvest

- Landenrapporten:
 - Conclusions XIV – Belgium 30-03-1998 m.b.t. artikel 16:
 - Kritiek op Vlaanderen omwille van het te laag aantal sociale huurwoningen.
 - Conclusions XVII – Belgium 28-02-2005 m.b.t. artikel 16:
 - Het Comité onderzoekt de beschikbaarheid van woningen van een grootte aangepast aan de gezinnen bij de bouwprogramma's en de sociale huurwoningen, evenals bij de premieregelingen.
 - Conclusions 2011 – Belgium 9-12-2011 m.b.t. artikel 16:
 - Het Comité stelt dat artikel 16 en 31 HESH elkaar gedeeltelijk overlappen met betrekking tot het recht van gezinnen op een behoorlijke huisvesting. Wat dat betreft zijn de noties van behoorlijke huisvesting en gedwongen uithuiszetting identiek onder artikel 16 en 31.

18

Focus op het Herzien Europees Sociaal Handvest

- Collectieve klachtenprocedures
 - T.a.v. België: ECSR 21 maart 2012, nr. 62/2010, Fédération Internationale des Ligues des Droits de l'Homme (FIDH) (over de situatie van woonwagenbewoners)
 - Interessant: ECSR 5 december 2007, nr. 39/2006, Fédération européenne des associations nationales de travail avec les sans-abri (FEANTSA) t/ Frankrijk (over het globale woonbeleid in Frankrijk)
 - Zes gronden voor veroordeling.
 - Wat zou een gelijkaardige klacht tegen België opleveren?

19

Focus op het Herzien Europees Sociaal Handvest

- Inhoudelijke beoordeling klachten door ECSR:
 - Geen resultaatsverbintenis, wel een inspanningsverbintenis die streng geëvalueerd wordt.
 - Verschillende manieren zijn mogelijk, maar vereist is dat de gekozen methode efficiënt is om resultaat te boeken.
 - Niet voldoende om inspanningen te leveren; er moet een zeker resultaat bereikt worden → versterkte inspanningsverbintenis.
 - De geboekte vooruitgang moet “meetbaar” en “controleerbaar” gemaakt worden.

20

